

Poruchy autistického spektra

PAS

Autismus

Detekce ve škole

Intervenční postupy učitele

doc. PhDr. Barbora Bazalová, Ph.D.

Barbora Bazalová

Autismus v edukační praxi

Online kurz

- <http://moodlinka.ics.muni.cz/course/view.php?id=1869>

Charakteristika PAS

- Neurovývojové onemocnění na neurobiologickém podkladě
- Řadí se k nejtěžším poruchám dětského mentálního vývoje
- Jsou vrozené a trvalé
- Patří mezi pervazivní vývojové poruchy v klasifikaci WHO

ICD-10

Dětský autismus (*Childhood autism*) F84.0

Rettův syndrom (*Rett's syndrome*) F84.2

Jiná dezintegrační porucha v dětství F84.3
(*Other childhood desintegrative disorder*)

Aspergerův syndrom F84.5
(*Asperger's syndrome*)

Atypický autismus (*Atypical autism*) F84.1

Jiné pervazivní vývojové poruchy (*Other pervasive developmental disorders*)
F84.8

Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná F84.9
(*Pervasive developmental disorder, unspecified*)

Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby
F84.4 (*Overactive disorder associated with mental retardation and stereotyped movements*)

Diagnostická kritéria

L. Wing, J. Gould 1979 - studie se 173 dětmi v UK

Komunikace

Sociální chování

Imaginace + stereotypní
repertoár zájmů

Klasifikace dle funkčnosti

Vysoce funkční

Středně funkční

Nízko funkční

Etiologie PAS

- Není zcela objasněná
- Předmětem celosvětových výzkumů v oblasti neurobiologie, neurochemie
- Variabilní multifaktoriální příčiny
- Kombinaci genetických a enviromentálních faktorů způsobujících změny při vývoji mozku

Důvody nárůstu výskytu PAS

- Zpřesnění diagnostiky PAS
- Zařazování osob s Aspergerovým syndromem, dříve často diagnostikovaným jako porucha chování nebo schizofrenie
- Systematizace poradenských služeb a zajišťování depistáže
- Další faktory závislé na etiologii PAS

Kresba dítěte s PAS

Stephen Wiltshire

- <https://www.stephenwiltshire.co.uk/>
- I člověk s diagnózou autismu, který v dětství nekomunikoval a nenavazoval sociální vztahy, může být nakonec slavný a realizovat se ve sféře svého zájmu. Naopak člověk zdánlivě zcela normální nemusí dosáhnout v životě ničeho, člověk něčím výjimečný naopak ano.

Kim Peek

- Film **Rain-Man**
- Mozart, Beethoven, Newton, Einstein, Bill Gates...
- Literatura: *Ioan James: Aspergeriuv syndrom.*

Temple Grandin

- Žena, která změnila jatka na humánnější a která o sobě říká, že myslí v obrazech, realitu zpracovává jinak. Také si vymyslela „mačkácí stroj“, do kterého se zavírá, aby předešla úzkostem a zpracovala pro ni těžko uchopitelné emoce. Dle jejího příkladu se začaly v Anglii vyrábět tlakové vesty a deky pro děti s problémy a v tenzi.
- <https://www.squeasewear.com/>
- <https://www.sensa-shop.cz/tlakova-vesta/>

- <https://www.youtube.com/watch?v=MMP6lJC3og8>

- <https://www.youtube.com/watch?v=YeWks6cgJ-k>

(Je vidět, že nesnáší hluk, dělá jí zle, důležité pro pochopení projevů žáků s PAS ve škole, kteří v reakci mohou křičet).

- <https://www.youtube.com/watch?v=1qPFAT4p8Lc>

(Všimnout si zvláštního jazyka, vzezření. Ale přitom je geniální, jen emoce, sociální stránku všech věcí se musí namemorovat, nezpracovává běžným způsobem jako jiní lidé).

- https://www.youtube.com/results?search_query=Temple+Grandin+film

- **Doporučená literatura:**

- 1. *Dr. Temple Grandin. The Way I See It.*

- 2. *Thinking in Pictures: And Other Reports from My Life with Autism*

- https://books.google.cz/books/about/The_Way_I_See_It.html?id=aKIhswEACAAJ&source=kp_cover&redir_esc=y

- **Gogle o Temple Grandin:**

- <https://www.google.cz/search?tbm=bks&hl=cs&q=film+Tample+Grandin>

Základní pravidla při inkluzi

- Osvěta zúčastněných (spolužáků, rodičů, učitelů, vedení škol, veřejnosti atd.).
- Změna přístupů zúčastněných (vedení školy, pedagogického sboru, klimatu školy a třídy, spolužáků, rodičů, samotného žáka).
- Ochota všech zúčastněných.
- Finanční podpora státu, krajů a měst.
- Legislativní opora.
- Individuální přístup naplňující speciální potřeby žáka (úprava prostředí, pomůcek, dobře zpracovaný individuální vzdělávací plán).
- Zřízená funkce asistenta pedagoga.
- Podpora poradenského zařízení.
- Učitel disponující informacemi o daném postižení, ochotou a aktivitou.

Projevy žáka ve škole

- Někdy nesplnění požadavku neznamena neposlušnost, ale doslovné chápání, nepochopení, neschopnost přenést význam. Existují různé způsoby komunikace.
- **Mimika, Oční kontakt, Gesta a znaky, Slovo a věta, Vizualizace**

<https://www.jmenovky.cz/eshop-kategorie-obrazkove-piktogramy-6.html?gclid=EAIAIQobChMIInYGygKTr3QIVoueaCh371gJPEAAYASAAEgItv D BwE>

Gogole, zadat Piktogramy, kliknout na Obrázky

<https://www.autismus-a-my.cz/laminovane-vyukove-pomucky/komunikacni-karticky-piktogramy--ovoce-a-zelenina--30-ks/>

- Různá sdělení různým způsobem mohou být také odlišně chápána jednotlivci.

- Zvláštní
- Hyperaktivní
- ADHD
- Nezapadající do kolektivu
- Postižení intelektu
- Změny percepce
- Nepochopení humoru, narážek
- Poruchy afektivní sféry
- Impulsivita
- Sebepoškozování
- Agresivita
- stravovací problémy
- změny spánkového rytmu
- epilepsie

Projevy chlapce s PAS v 5. třídě základní školy, 12 let (Bazalová, 2017)

- *Chlapec má potíže v navazování sociálních vztahů, v oblasti emocí (nesdílí radost, své zájmy), s očním kontaktem, chová se stejně k předmětům a k lidem, odmítá fyzický kontakt, preferuje činnost o samotě. Působí dojmem, že nevnímá okolí a žije ve vlastním světě, nereaguje na jméno. Slovně i fyzicky napadá spolužáky, objevují se afekty, vykřikuje ve vyučování.*

- Vyučování probíhá většinou za přítomnosti asistenta pedagoga
- Rodiče spolužáků hrají svoji roli při inkluzi, jak ukazují zkušenosti z praxe
- Zvládnou školní prostředí je pro žáky s AS obtížné
- Inkluze žáků s AS na druhý stupeň ZŠ je považována za komplikovanější než na první stupeň
- Na prvním stupni nedochází ke střídání pedagogů
- Není tam kladen takový důraz na osvojení si akademických dovedností
- Potíže činí jak probírané učivo, tak zejména **sociální situace** (interakce se spolužáky, pedagogy, asistenty pedagoga, nepedagogickými pracovníky)

- Žáci s AS dosahují **rozdílných výsledků v jednotlivých předmětech**, někdy i v jednom předmětu se může jejich výkon lišit dle jejich aktuálního rozpoložení.
- Intelektové schopnosti převyšují sociální a verbální, což pro neznalého pedagoga může být matoucí.
- **Příklad:**
neschopnost najít třídu

Rozvoj sociálních dovedností a komunikace žáka s PAS a role asistentky pedagoga (Bazalová, 2014)

- Pracuji v ZŠ jako asistentka pedagoga ve 4. třídě. Starám se o 11 chlapce s atypickým autismem, lehká forma, sociální chování zvláštní.
- Pomáhám mu v hodinách a také o přestávkách, monitoruji situaci ve třídě a v krizových situacích zasahuji.
- Chlapec se většinou drží stranou ostatních dětí. Pokud je kontaktuje, je to nepřiměřené. Často rychlou chůzí obchází třídu kolem dokola, a když chce navázat kontakt, spolužáka postrčí, osahává, gestikuluje rukama před obličejem, nakloní se těsně k obličejí druhého a promluví. Nežřídká to u ostatních dětí vyvolá negativní reakci, vůči chlapci se ohradí. V takových situacích se snažím chlapce dotekem zastavit. Ukazuji a vysvětluji mu, co je to osobní prostor, jak jej nenarušovat, jak se ostatní cítí a proč to v nich vyvolává špatné pocity a nechtějí pokračovat v komunikaci. Snažím se, aby situaci zopakoval správně.
- Často se zapojují do hovorů, které vede se spolužáky. Dokáže mluvit pouze o tom, co ho zajímá. Někdy je těžké pochopit jeho myšlenky. Dělam tedy takový most mezi chlapcem a dětmi. Kladu otázky a snažím se pochopit a přeložit nebo navést děti (někdy i pedagogy), co tím chtěl říct. Děti s ním často nemají trpělivost, ale když jsem přítomna, dokážou ho vyslechnout, hovor rozvést a vést dialog.
- Chlapec vnímá, že je jiný než ostatní děti. Občas má pocit, že s ním nikdo nekamarádí, že ho děti nemají rády. Zlobí se na všechny kolem, obviňuje některé spolužáky, že za to mohou. Je velice těžké ho z této nálady vytrhnout. Snažím se mu naslouchat, vyjmenovávám, co všechno se mu povedlo, a připomínám pěkné chvíle se spolužáky. Když to nepomáhá, zavedu řeč na některou oblíbenou pohádku, film nebo pořad. Povídáme si o tom, a pokud to je možné, zapojím do hovoru někoho z kolektivu. Chlapec se poté většinou uklidní a cítí se lépe.
- Od začátku školní docházky se jeho komunikační projev hodně zlepšil. Jeho reakce jsou méně agresivní a více předvídatelné. Dokáže se lépe ovládat a vyhodnocovat situaci.

Nedostatečná komplexní podpora rodin

- V republice chybí komplexní podpora rodin dětí s postižením, díky které by rodiče získali metodické vedení, psychologickou podporu, informace o vhodné intervenci a naučili se čelit útokům nebo nepříjemným pohledům z okolí.
- Důsledky bývají různé, například nedostatečný rozvoj dítěte díky neznalosti intervencí, rezignace na výchovu, rozpad rodiny, trvalý stres a přetížení, přehnaně ochranná péče a sebeobětování se, extrémem pak může být až týrání dítěte s postižením.
- Poradenské služby v rezortu školství zajišťují servis dětem a rodinám po dobu školní docházky, před tím je podpora řešena službami rané péče fungujícími v rámci neziskového sektoru. Střediska rané péče se ale ve většině případů nesespecializují čistě na mentální postižení nebo PAS a také jich není dostatek.

INTERNETOVÉ OBCHODY S POMŮCKAMI PRO DĚTI S PAS

- **Veronika Pelánová:** www.apomucky.cz
- **Monika Rejsková:** <http://autismus-a-my.cz/>
- **Ingrid Peníšková:** www.ucimeseradi.cz

Neziskové organizace

- Apla, Nautis
- viz doporučená literatura